

Zdi a ploty v kontextu migrace

Jan PODZIMEK

Walls and Fences in the Context of Migration

Abstract: This study focuses on contextualization of walls and fences in articles concerning migration. It studies their nature and first of all it analyses their role in relation to the phenomenon of migration. The main part of the conclusion states that walls and fences are not only the results of a tension accompanying migration but that they are a cause of intensifying that tension at the same time. The research has focused on two Czech newspapers – the tabloid Blesk and quality press Hospodářské noviny – and covered the years 2015–16.

Key Words: Walls, Fences, Migration, Refugees, Dichotomy

Úvod

Záměrem studie bylo provést kontextovou analýzu pojmů „zeď“ a „plot“ v kontextu referování médií o migraci. To znamená zjistit, v jakých významech a rozměrech se objevují, co implikují a jakým způsobem jsou využívány. K provedení studie byly využity kritická analýza diskurzu, sémiotická analýza a teorie metafor i aktuální poznatky z oblasti border studies. Ze studie vyplynulo, že zdi a ploty se svou fyzickou přítomností i významovou konotací a symbolickým rozměrem negativně podílejí na posilování dichotomie my-oni, tj. západní svět vs. migranti z jiných částí světa.

Zkoumány byly roky 2015 a 2016, a to na vzorku celostátních deníků *Blesk* a *Hospodářské noviny*. Důvodem výběru dvou deníků bylo eliminování potenciálních specifík jediného titulu, výběr byl přitom zvolen co nejkontrastněji – bulvární vs. seriózní deník. Z databáze Newton byly vygenerovány články obsahující buď slovo „plot“ a/nebo „zed“ a zároveň buď slovo „migrace“ a/nebo „uprchlíci“. Po odstranění několika duplicit, které se lišily jen tím, že šlo o stejné články v různých regionálních mutacích deníku, zůstalo 96 článků, z toho 2 byly vyloučeny jako nesouvisející. Materiál tedy tvořilo 94 článků, 48 z *Blesku* a 46 z *Hospodářských novin*. Výzkum pokrývá jen jejich textovou rovinu.

1 Hranice

Otázce plotů či zdi mezi státy se nelze věnovat bez zohlednění pojmu „hranice“. Nahlédněme proto stručně do oblasti tzv. border studies, která nyní zažívá jakousi renesanci (Newman, 2006, s. 171).

Hlavní otázkou, která je v souvislosti s migrací řešena, je prostupnost hranic. Newman upozorňuje, že prostupnost hranic je – s výjimkou určitých přirozených obtíží při překračování přírodních hranic, jakou jsou hory, řeky a moře – dána politicky (2006, s. 175), vztahem mezi jednotlivými zeměmi. Také uvádí, že uzavírání a otevírání hranic jsou mocenská rozhodnutí (ibid), přičemž mezi faktory, které zde hrají roli, patří to, že uzavření určité migrační cesty znamená často otevření jiné, a tedy komplikaci vztahů mezi danými zeměmi.

Z hlediska ostrahy hranic lze v současné době hovořit o několika trendech. Prvním je znovuopevňování hranic, resp. „re-closing“ (Newman, 2006, s. 182) či „re-bordering“ (Walters, 2006, s. 187). Jde o důsledek změny společenského klimatu od původních vizí globalizovaného světa posilovaných rozvojem schengenského prostoru (Newman 2006, s. 172) k napjaté situaci po teroristických útocích 11. září 2001 (ibid, s. 181).

Virtualizace hranic označuje vzrůstající využívání moderních technologií při ostraze hranic, což zahrnuje jak monitorovací zařízení, tak databáze (Vukov a Sheller, 2013). Jasně to vystihuje následující úryvek: „Jsme lepší než Velký bratr. Vidíme cokoli, co se hýbe. V Evropě nikdo

nemá takovou techniku, viděl jsem ji jen na americko-mexické hranici,‘ říká náčelník [bulharské] pohraniční policie Christo Stefanov.“¹

Outsourcování ostrahy hranic znamená hledání alternativních prostředků jejich střežení, ať už ve formě zavedení domobrany jako v případě USA (Newman, 2006, s. 182), nebo pouhého využívání aktivity místních (Missbach, 2014, s. 233).

Velmi významná je tzv. *delokalizace* hranic, tedy snaha řešit ostrahu už před přiblížením „problémových osob“ k hranici (Walters, 2006, s. 193). V kontextu migrační krize, která se tak či onak dotýká celé EU, dalších tranzitních zemí mimo EU (zejm. Turecka) a zemí, odkud migranti pocházejí, je spolupráce spojená s delokalizací hranic zásadní, čemuž odpovídají i úvahy o možných rizicích spojených s neúspěchem vzájemných dohod, jak je nastiňuje např. tento úryvek: „Oplotí-li se před uprchlíky Německo a následně i ostatní evropské státy, zejména státy balkánské, vypuknou války. Souhlasíte s tím?“² Článek představuje scénář, ve kterém by oplocení Německa znamenalo, že se cílovou zemí stane předposlední země na trase, jež byla dříve zemí tranzitní. Pokud i ta zbuduje plot, posune se to na předchozí zemi a tak dále. Proces delokalizace umožňuje vzájemnou spolupráci na jedné vnější hranici, aby k tomuto nedošlo.

3 Zdi a ploty

Otázka případné výstavby zdí a plotů na hranicích se tedy odehrává na pozadí uvedených trendů, zároveň je výrazně ovlivňována způsobem mediálního uchopování pojmů „zeď“ či „plot“. V této části proto představíme základní kontexty používání těchto pojmů, abychom následně mohli provést analýzu širšího diskurzu.

3.1 Základní údaje

Podívejme se nyní na to, v jakém smyslu se zdi a ploty ve zkoumaných článcích objevovaly. Výrazně častější byly články zmiňující pouze ploty (83 %), pouze zdi se týkalo 9 %, zdi i plotů také 9 % z celkových 94 článků.

V 91 % měl plot či zeď roli zábrany, ve 3 % šlo o normální stěnu či plot (tj. např. kolem zahrady, nikoli kolem detenčního zařízení) a ve zbylých 6 % jinou povahu vyplývající např. z metaforického užití.

V 94 % šlo o reálné, resp. reálně zvažované ploty, ve 4 % o metafory, ve 2 % článků bylo přítomno metaforické i reálné použití (ať už šlo o jeden výraz či dva samostatné). Ve článcích bylo zmíněno 20 různých plotů či zdi na státních hranicích, přičemž skutečně realizováno – alespoň na úrovni vydání oficiálního rozhodnutí ke stavbě – bylo 13 z nich (65 %).

Kromě plotů na hranicích média zmiňovala i ploty kolem detenčních zařízení a uprchlických táborů. Šlo o 4 zahraniční tábory (Francie, Řecko, Slovensko, Turecko) a 4 zařízení pro zajištění cizinců v ČR (Balková, Bělá-Jezová, Drahonice, Vyšní Lhoty). Zde byla realizovanost 100%.

3.2 Kontexty

Ploty a zdi se ve zkoumaném materiálu objevují v několika různých kontextech. Nejčastějším z nich je prezentace plotu jako řešení jak zmírnit či zastavit příchod nelegálních migrantů do země či rozporování této představy, neboť výstavba plotů znamená různé komplikace, ať už diplomatické, nebo třeba ekonomické (Hanson, 2017, s. 11). Hlavními podtématy v této oblasti se ukázaly být otázky účinnosti, důvodů a *následků* oplocování hranic.

Protože budování plotů je politickou záležitostí, nelze opomenout ani význam plotu jako gesta, které může mít podobu deklarace postoje či přímo výhrůžky. Uvedme příklad deklarace postoje: „A vysláním vojáků na stavbu hraničního plotu do Maďarska se [Česko] – přinejmenším symbolicky – připojilo k premiérovi Viktoru Orbánovi, antiliberálnímu politikovi s blízkými vazbami na Moskvu.“³

Ne všechny zdi rozdělují. Jednou z jejich možných funkcí je i poskytnutí prostoru pro vyjádření veřejného názoru. Tato varianta se nevyhnula ani diskuzi o uprchlících. Čteme tedy: „»Uprchlíci táhněte«. To napsali vandalové na zeď vestibulu metra“⁴.

Reálný plot se v mnoha případech stává zároveň i plotem symbolickým. Martínezová Lirolaová píše, že vytvoření fyzické překážky symbolizuje rozdíl mezi dvěma světy (2017, s. 34). Toto tvrzení je zcela univerzální a vždy je spojeno se snahou o nastolení, potvrzení či posílení dichotomie my-oni, které se budeme podrobně věnovat níže. V kontextu médií se pak symbol (vizuální či textový) stává mediální zkratkou (Altheide, 2004, s. 295).

Některé případy používání pojmů „plot“ či „zed“ se hodně opíraly o konotace, neboť ty propojují pojmy s jinými sémantickými jednotkami (Eco, 2004. s. 101), což může přinášet někdy žádané přesahy. Význam je zde jasný: „zed“ či „plot“ je něčím, co chrání, což lze vnímat pozitivně, ale zároveň něčím, co izoluje, což bývá většinou vnímáno negativně. V každém případě jsou však zdi a ploty něčím, co rozděluje, nikoli spojuje. V tomto spočívá základní rozdíl oproti tomu, co konotují „hranice“, neboť ty mohou i spojovat, jsou-li otevřené – tehdy na nich ovšem většinou nebývá plot.

Jazykové konotace jsou problematické v tom smyslu, že je od daného slova nelze „odpárat“; jedinou možností, jak se vyhnout negativní konotaci, je volba jiného slova či sousloví, což dokládá tento pokus: „„paslovem“ [roku 2015 v Rakousku] bylo „zvláštní stavební opatření“, tedy plot, který zoufalí Rakušané postavili na hranicích se Slovinskem, aby podobně jako Orbán zabránili dalšímu přílivu lidí“.⁵

Nad tím vším však leží jeden velký metakontext, který je pro tuto studii zásadní – mediální diskurz. Zatímco výše uvedené druhy kontextualizace zdí a plotů pokrývají různé řečnické, argumentační či logické nuance, zkoumání mediálního metakontextu nám pomůže odpovědět na otázku, jakými způsoby se projevují výše popsané kontextové kategorie v mediálním diskurzu. Touto otázkou se budeme zabývat níže.

4 „Migranti před branami“

V kontextu migrace nelze hovořit o zdech a plotech bez vztahu k těm, kvůli nimž jsou stavěny. Klíčové pojmy pro rámování tématu negativního postoje k uprchlíkům nabízí Wodaková (2003, s. 114): *difference*, *deviance* and *perceived threat*. Tyto pojmy lze brát jako určité stupňování:

1. Ti druzí se odlišují, nevnímáme je jako někoho, kdo je stejný jako my.
2. Ti druzí se odlišují způsobem, který považujeme za nenormální; přesto nás to nemusí ohrožovat.
3. Když chování druhé skupiny vnímáme jako ohrožující, může dojít k zapojování různých „bezpečnostních“ opatření.

4.1 *My vs. oni*

Základem dichotomií my–oni jsou tedy rozdíly, které mnohdy mají faktický charakter – interpretace rozdílu jako hrozby je však až sociální

konstrukcí související s uspořádáním symbolického světa společnosti (Berger, Luckmann, 1999). Jakmile dojde k posilování negativní interpretace určité rozdílnosti, objevuje se snaha přičítat druhé straně co nejvíc negativních vlastností, které nemusejí nijak souviset s těmi, jež byly původně spatřovány jako problematické. Některé z těchto vlastností lze považovat za univerzální či archetypální – Chibnall (in Caldas-Coulthardová, 2003, s. 278) uvádí 18 dvojic tzv. legitimizačních hodnot (řád vs. chaos, tolerance vs. netolerance aj.), přičemž druhým jsou přisuzovány vždy ty špatné.

Newman (2006, s. 177) zdůrazňuje, že hranice vytváříme už tehdy, když se identifikujeme s určitou sociální či jinou skupinou, protože tím definujeme i to „jiné“, přičemž tím, co má potenciál vyvolávat budování či posilování hranic mezi skupinami, aniž by bylo nutně přítomno reálné ohrožení, je právě strach z jiného. Skutečnost, že významným faktorem, který se podílí na tzv. migrační krizi, je i strach z jiného, byla médiu brána jako cosi samozřejmého a nebyla příliš vyjadřována, a pokud ano, tak většinou osobou zpovídanou v rámci rozhovoru, nikoli autorem článku.

Podívejme se nyní na způsob, jakým byla ve zkoumaných médiích posilována dichotomie my-oni vedoucí k budování symbolických a v důsledku i reálných zdí a plotů. Jako výchozí bod posloužily otázky z diskurzivně-historického přístupu Wodakové (2001, s. 72–73), jež odpovídají následujícím podnadpisům.

4.1.1 Jak jsou označováni aktéři, jevy, místa děje?

Tato otázka, jejíž význam zdůrazňuje také Martínezová Lirolaová (2014, s. 135), se zaměřuje na lingvistické konotace jednotlivých výrazů. Částečně je dotčena na některých místech textu, v zásadě však neodpovídá záměru tohoto výzkumu. Jeden případ si však zaslouží zdůraznění: „Jak bojuje Evropa s migrační krizí?“⁶ Označit vztah mezi těmito dvěma entitami za „boj“ je totiž jasné posilování dichotomie my–oni.

4.1.2 Jaké vlastnosti jsou aktérům připisovány?

Patrně nejprínosnější oblastí se ukázalo být zaměření na to, jaké vlastnosti jsou s migranty spojovány. Potvrdilo se jednostranné připisování

hodnot: my hodní, oni špatní. Vlastnosti spojované s uprchlíky byly většinou negativní a měly formu obav. Hlavní byly obavy z toho, že se uprchlíci budou obtížně asimilovat, přivlečou exotické nemoci, že budou pro stát finanční zátěží a že se stanou příčinou války či rozpadu EU. Migranti byli vykreslováni jak jako „mladí agresivní muži“, tak jako potřební a zubožení lidé.

4.1.3 Jak je vedena argumentace?

Odpověď na tuto otázku je poměrně jasná – v řadě případů je dichotomie my–oni posilována a dramatizována skrze různé hypotetické úvahy, neurčité dojmy a nepodložená tvrzení. Nikoli překvapivě to nalézáme především v bulvárním *Blesku*: „A internetem cloumají obavy: Nejsou to bojovníci Islámského státu?“⁷

4.1.4 Z jakých perspektiv je hovořeno?

Formování a zčásti i následná interpretace textu podléhají povaze sociálních sil ovlivňujících jeho vznik (Hartley, 2001, s. 14; Barthes, 2011, s. 107–8). V tomto ohledu nám jasnou odpověď na otázku perspektiv nabízí Caldas-Coulthardová (2003, s. 272), když hovoří o bipolarizační dichotomii, v rámci níž politici mluví o „nás“, *civilizovaném* světě, „svobodných demokraciích“, *Západu*, „svobodném světě“, v kontrastu s „cizími“ zeměmi na Východě.

Hodnotové ztotožnění s někým, kdo je označen jako uprchlík, nacházíme jen v jednom jediném případě, a to v následujícím nekrologu: „Jako uprchlík soucítit [Elie Wiesel] s těmi, kteří jsou vyháněni ze svých domovů, s těmi, před nimiž se bráníme zdmi a ploty. Věřil ve sbližování národů.“⁸ Vysvětlení zde vyplývá z výrazně odlišného kulturního a historického kontextu.

Média na nejzákladnější úrovni tuto dichotomii přijímají, pravděpodobně proto, že prostě jsou součástí „našeho“ západního světa. V tom, jaký postoj zaujmou vůči něčemu, co je cizí, nenormální, možná ohrožující (*difference, deviance, perceived threat*), se však liší. Vlastní perspektivu si lze tedy přinejmenším do určité míry uvědomovat, revidovat ji a využívat, a to jak na úrovni média, tak konkrétního autora. Jasně to uvidíme v kapitolách 4.3 Homogenita a 4.4 Stereotypy.

4.1.5 Jsou výroky skryté či otevřené, přehnané či zmírňované?

Odpověď není nijak překvapivá – média mají snahu zveličovat, zvláště pak ta bulvární: „Není to krize, je to KATASTROFA“.⁹ O to zajímavější jsou případy, kdy se články drží „při zemi“. V souvislosti s obligátní skutečností, že ve zkoumaném období se v České republice vyskytovalo ilegálních migrantů jen minimum – v roce 2015 jich bylo v zařízeních pro zadržení cizinců celkem 3121¹⁰ – se ve zkoumaném materiálu objevily jen dva články, které toto reflektovaly. Oba byly sice z bulvárního *Blesku*, v obou případech však byla daná skutečnost vyjádřena ústy osoby, s níž byl veden rozhovor, nikoli novinářem.¹¹

4.2 Množství

Jedním z argumentů pro výstavbu zdí je naléhavost těchto opatření tváří v tvář vysokým počtům migrantů. Faktor množství je jedním z nejvýraznějších prvků pro posilování dichotomie my-oni a strachu z neznámého a v tomto smyslu měl na diskuzi o budování plotů velký vliv. Různé studie (Khosravini, 2009; Martínez Lirola, 2014) uvádějí, že zdůrazňování velkého množství je ve způsobu referování médií o migraci a uprchlících významně přítomno. Provedený výzkum tuto skutečnost potvrzuje a přidává několik poznatků.

Množství bylo akcentováno dvěma prostředky. Prvním je uvádění zcela přesných hodnot u vysokých čísel, tj. nikoli zaokrouhlování. S tím souvisí i detailní číselné seznamy, např. rozpis kvót pro přijímání uprchlíků pro jednotlivé země EU či korunový výpis cen jednotlivých povinných zdravotních prohlídek a očkování zadržených běženců následně vynásobený jejich celkovým počtem. Přestože by se mohlo zdát, že tabulky budou faktografickým nástrojem seriózního tisku, opak je pravdou – všechny tři výskyty jsou z bulvárního *Blesku* a jejich vyznění je jasně emotivní, tj. „strašit“ skrze velká množství vysokých čísel.¹²

Druhým způsobem zdůraznění vysokého počtu migrantů jsou prostředky metaforické, což je velmi časté. Nejčastějším typem metafor bylo přirovnávání migrantů k povodni. Například: „Přelije se přes Česko vlna uprchlíků?!“¹³ I mnohé další metafory byly založeny na principu naturifikace, tj. projektování světa neživé přírody do toho lidského (Pavelka, 1982, s. 67), především přirovnáním k živelné pohromě.

4.3 Homogenita

Jedním z dopadů stereotypního zobrazování migrantů jako vysokého čísla či mnohohlavého davu je posilování iluze o homogenitě takové skupiny (Khosravini, 2009, s. 494; Martínez Lirola, 2014, s. 138), což přispívá k umocňování negativní dichotomie my-oni. Média tento trend jistě podporují, není však úplně pravda, že bychom se nesetkávali i se snahou o rozlišování; např.: „Jsou to před válkou prchající Syřané, Iráčané a Afghánci, ale také muži a rodiny z Afriky.“¹⁴ Podobně to narušují i občasné zprávy o křesťanských uprchlících.¹⁵

Pokud jde o zobrazování jednotlivců, Martínezová Lirolaová ve své studii o způsobu referování dvou španělských deníků o migrační krizi ve španělských enklávách Ceuta a Melua dochází k závěru, že uprchlíci nebývají nikdy představováni jako jednotlivci (2017, s. 30). Tento závěr však rozhodně není zobecnitelný – v mnou zkoumaném materiálu bylo hned několik článků, které referovaly o konkrétních jednotlivých uprchlících. Tyto případy můžeme kategorizovat do tematických okruhů: 1. kriminální činnost, 2. mimořádné výkony (Abdul Rahman Haroun (40) byl dopaden poté, co uběhl 50 km tunelem pod kanálem La Manche)¹⁶, 3. děti, zejména dětské oběti („Třináct běženců zemřelo včetně dívky (†5), kterou našli utopenou na břehu.“)¹⁷, 4. příběhy z perspektivy uprchlíků.

Mediální logika individualizace je zde prostá. V prvních dvou případech jde o individuální činy, které nelze přičítat uprchlíkům obecně, přestože v rámci stereotypizace k této generalizaci dochází (viz níže). V případě dětí a dětských obětí jde o působení na emoce a u článků nabízejících pohled očima některého z uprchlíků se prolíná snaha nabídnout tuto nepřiliš častou perspektivu s možností prezentovat určité skutečnosti skrze lidský příběh namísto „suché“ analýzy, což je přitažlivější. Z úryvků vidíme, že míra individualizace kolísá v závislosti na kontextu – např. u utonulé dívky stačí uvést, jak byla mladá, protože jen tato vlastnost je důvodem jejího vyčlenění z jinak nespecifikované skupiny.

Se zobrazováním jednotlivců souvisí i prostor pro vlastní vyjádření uprchlíků. Martínezová Lirolaová v průzkumu o referování o uprchlících ve španělském deníku *Información* upozornila, že ve zkoumaných textech nebyl hlas uprchlíků vůbec zastoupen (2014, s. 137). Méně absolutní postoj nabízí Belmonte, který tvrdí, že vlastní vyjádření uprchlíků jsou v médiích

prezentována jen ve dvou kontextech, a to v souvislosti s obviněními ze zločinů nebo jako odpověď na otázku: „Jaké jsou vaše dojmy?“, např. po překonání hranice (Belmonte et al., 2010, s. 239). Závěr Martínezové Lirolaové není jistě obecný, neboť vlastní vyjádření migrantů se vyskytovala hned v několika člancích.¹⁸ Belmonteova teze je problematická tím, že otázku po dojmech lze uplatnit skoro na všechno. Tato otázka však implikuje určitou povrchnost, proti které se lze ohradit, protože rozhovory s migranty šly často poměrně do hloubky.

4.4 Stereotypy

Součástí posilování negativní dichotomie my–oni vedoucí až k ohrazování se ploty je posilování stereotypů. Ty lze vnímat jako prostředky zjednodušování narativů, které by jinak byly příliš složité a matoucí, a zároveň jako prostředky posilování určitého společenského řádu či sociální reality (Bird, Dardenne, 1997, s. 336). Stereotypizace tedy neprobíhá jen na úrovni generalizujícího přiřítání vlastností, ale i na úrovni narativizace příběhů o daných skupinách.

Narativní stereotypizací se zabývá Martínezová Lirolaová (2014, s. 136), když tvrdí, že migranti jsou v médiích prezentováni v pasivní, trpné pozici, nikoli v aktivní, rozhodovací. Upozorňuje, že to částečně vyplývá ze systému, neboť se ocitnou v pozici, která je velmi omezuje, např. v detenčních zařízeních jim nezbývá než čekat. V mnou zkoumaných materiálech byli uprchlíci prezentováni v aktivní pozici poměrně často, a to v případech, jako jsou překonávání plotů a hranic, vzpoury v detenčních zařízeních či líčení individuálních osudů. Aktivní role migrantů mívá tedy většinou negativní zabarvení. Pasivními se uprchlíci stávají většinou ve chvíli, kdy se dostanou „do systému“ – do detence, tábora atd.

Pokud jde o stereotypizaci v podobě přiřítání vlastností, v médiích i jimi zprostředkovávaných výrocích politiků a jiných osob často nalézáme tendenci dávat rovnítko mezi současné migranty přicházející z Blízkého Východu či Severní Afriky a muslimy, ale i opačnou tendenci jdoucí proti této generalizaci. V kombinaci se spojováním teroristických činů páchaných radikálními islamisty s muslimskou vírou obecně vzniká jeden z nejnešťastnějších projevů zobecňování a nerozlišování v rámci mediální prezentace migrace.

Muslimská víra ovšem není podmínkou, stačí ještě jednodušší rovnítko, že „co migrant, to terorista“. Takto absolutně to sice v médiích obvykle nenajdeme, přesto zde nacházíme tendence, které toto zjednodušení podporují, např. obrat „ze strachu z přílivu teroristů či uprchlíků“.¹⁹ Postavíme-li pojmy „teroristé“ a „uprchlíci“ takto vedle sebe, dáváme je tím na roveň. Výroky, které by šly proti upevňování tohoto předsudku, byly výrazně vzácnější a vyskytovaly se výhradně v *Hospodářských novinách*.²⁰

Nacházíme i spojování migrantů s jinými druhy kriminality než s terorismem. I zde můžeme najít tendence k vytváření rovniček, např.: „v sítích uvízlo 8600 ilegálních přistěhovalců i 350 hledaných zločinců“.²¹ Z textu nevíme, zda spolu zločinci a přistěhovalci nějak souviseli, nebo ne.

4.5 Společenské dopady migrační krize

Sečteme-li obraz vlastností, které jsou migrantům připisovány, a způsob jejich stereotypizace, nepřekvapí nás, jaké možné dopady na západní společnost bývají s migranty spojovány. Můžeme je rozdělit do několika kategorií: 1. nepokoje, násilnosti a kriminalita ve společnosti, 2. extremizace, 3. horší život v pohraničí či v okolí detencí.

4.6 Lidská práva

Martínezová Lirolaová (2017, s. 27) došla při zkoumání mediálního obrazu migrantů mířících do Španělska k závěru, že v článcích nejsou žádné zmínky o lidských právech migrantů. V mnou provedeném výzkumu se téma lidských práv objevovalo, a to především v souvislosti se stavem detenčních zařízení, přičemž v jednom článku je jako symbol nehumánnosti použit právě plot: „„Jsou zavřeni za čtyřmetrovým plotem s ostnatým drátem,“ dodala [ombudsmanka].“²²

Závěr

Zdi a ploty se ve zkoumaných článcích objevují především jako reálné či reálně zvažované překážky, v širším kontextu však skrze svou existenci, ale i své konotace a symbolické rozměry významně přispívají k posilování negativní dichotomie my-oni, která stojí za vnímáním druhých jako ohrožení či nepřátel. V tomto smyslu nejsou zdi a ploty jen *důsledkem*

ohrožení, ale i *příčinou* jeho stupňování – aneb čím víc plotů, tím větší nepřítel.

Poznámky:

- ¹ Dráty na konci Evropy. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 15. 7., s. 6.
- ² Merkelová se bojí rvačky na Balkáně. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 4. 11., s. 8.
- ³ Jak očistit jméno Česka v Bruselu. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 15. 10., s. 8.
- ⁴ Kreslili po fasádách hákové kříže. *Blesk*. 2016, ročník 25, 20. 9., s. 6.
- ⁵ Uprchlíci mění Evropu. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 31. 12., s. 4.
- ⁶ Nekonečné proudy uprchlíků. *Blesk*. 2015, ročník 24, 21. 9., s. 2.
- ⁷ Jsou jich hordy... A jen chlapi!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 23. 6., s. 8.
- ⁸ Zapomenout je jako zabíjet podruhé. *Hospodářské noviny*. 2016, ročník 60, 4. 7., s. 8.
- ⁹ Není to krize, je to KATASTROFA. *Blesk*. 2015, ročník 24, 5. 10., s. 2.; Dále např. Přelije se přes Česko vlna uprchlíků?! 5000. *Blesk*. 2015, ročník 24, 26. 8., s. 4.; Válka o čáru!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 17. 9., s. 4.; Vnutili nám 1591 běženců. *Blesk*. 2015, ročník 24, 23. 9., s. 2.
- ¹⁰ Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Výroční zpráva 2015. s. 5.
- ¹¹ Rozhodnou uprchlíci naše volby?. *Blesk*. 2016, ročník 25, 15. 1., s. 6. – politolog FSV UK Josef Mlejnek; Schwarzenberg: Major Zeman, plnou parou zpět!. *Blesk*. 2016, ročník 25, 2. 8., s. 2. – ministryně Marksová
- ¹² Uprchlík bych si domů nevzal!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 9. 9., s. 2.; Detailní vyšetření uprchlíků!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 8. 8., s. 6.; Vnutili nám 1591 běženců. *Blesk*. 2015, ročník 24, 23. 9., s. 2.
- ¹³ Přelije se přes Česko vlna uprchlíků?! 5000. *Blesk*. 2015, ročník 24, 26. 8., s. 4.
- ¹⁴ Dráty na konci Evropy. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 15. 7., s. 6.
- ¹⁵ Kvůli kříži by nás zabili!. *Blesk*. 2016, ročník 25, 8. 3., s. 2.

- ¹⁶ Běžel 50 km, stejně ho chytli!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 8. 8., s. 16.
- ¹⁷ Nekonečné proudy uprchlíků. *Blesk*. 2015, ročník 24, 21. 9., s. 2.
- ¹⁸ Např. Kvůli kříži by nás zabili!. *Blesk*. 2016, ročník 25, 8. 3., s. 2.; Přestupní stanice Balkán. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 20. 7., s. 10.
- ¹⁹ Hradby strachu. *Blesk*. 2015, ročník 24, 9. 7., s. 20.
- ²⁰ Přestupní stanice Balkán. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 20. 7., s. 10.; Do Paříže bych nejel. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 18. 11., s. 14.; Chlapecká zabijáková tvář. *Hospodářské noviny*. 2015, ročník 59, 20. 11., s. 10.
- ²¹ Jsou jich hordy... A jen chlapi!. *Blesk*. 2015, ročník 24, 23. 6., s. 8.
- ²² Je Bělá vězení?. *Blesk*. 2015, ročník 24, 3. 11., s. 2.

Literatura a zdroje:

- ALTHEIDE, D. L. Media Logic and Political Communication. *Political Communication*. 2004, Vol. 21, No. 3, pp. 293–296.
- BARTHES, R. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2011.
- BELMONTE, I. A., MCCABE, A., CHORNET-ROSES, D. In their own words: The construction of the image of the immigrant in Peninsular Spanish broadsheets and freesheets. *Discourse & Communication*. 2010, Vol. 4, No. 3, pp. 227–242.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.
- BIRD, S. E., DARDENNE, R. W. Myth, Chronicle and Story. In BERKOWITZ, D. A. (ed.) *Social Meanings of News*. SAGE Publications, Inc, 1997.
- Blesk*, 2015-6, 24-5. ISSN 1210-5333.
- CALDAS-COULTHARD, C. R. Cross-cultural Representation of 'Otherness' in Media Discourse. In WEISS, G., WODAK, R. (eds.) *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. New York: Palgrave Macmillan, 2003. pp. 272–96.
- ECO, U. *Teorie sémiotiky = A theory of semiotics*. Brno: Janáčková akademie múzických umění, 2004.
- HANSON, G. H. The Economics and Policy of Illegal Immigration in the United States. In *Migration Policy Institute*. 2009. Cit. 20. 4. 2017. <http://www.migrationpolicy.org/research/economics-and-policy-illegal-immigration-united-states>.
- HARTLEY, J. *Understanding News*. Routledge, 2001.
- Hospodářské noviny*, 2015-6, 59–60.

- KHOSRAVINIK, M. The Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants in the British Newspapers: A Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*. 2009, Vol. 20, Nr. 4, pp. 477–498.
- MARTÍNEZ L. M. Legitimizing the Return of Immigrants in Spanish Media Discourse. *Brno Studies in English*. 2014, Vol. 40, Nr. 1, pp. 129–147.
- MARTÍNEZ L. M. Linguistic and visual strategies for portraying immigrants as people deprived of human rights. *Social Semiotics*, 2017, Vol. 27, Nr. 1, pp. 21–38.
- MISSBACH, A. Doors and fences: Controlling Indonesia's porous borders and policing asylum seekers. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 2014, Vol. 35, pp. 228–244.
- NEWMAN, D. Borders and Bordering: Towards an Interdisciplinary Dialogue. *European Journal of Social Theory*. 2006, Vol. 9, Nr. 2, 171–186.
- PAVELKA, J. *Anatomie metafory*. Brno: Blok, 1982.
- Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Výroční zpráva 2015. In *Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra* [online]. [Cit. 22. 4. 2017] Dostupné z: http://www.suz.cz/media/105924/vyrocní_zpráva_suz_2015.pdf.
- VUKOV, T., SELLER, M. Border work: surveillant assemblages, virtual fences, and tactical counter-media. *Social Semiotics*, 2013, Vol. 23, Nr. 2, pp. 225–241.
- WALTERS, W. Border/Control. *European Journal of Social Theory*. 2006, Vol. 9, Nr. 2, pp. 187–203.
- WODAK, R. The discourse-historical approach. In WODAK, R., MEYER, M. (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage, 2001. pp. 63–94.
- WODAK, R. The genesis of racist discourse in Austria since 1989. In CALDAS-COULTHARD, C. R. COULTHARD, M. (eds.) *Texts and Practices. Readings in Critical Discourse Analysis*. London: Routledge, 2003, pp. 107–128.

Tento výzkum byl podpořen z projektu SVV IKSŽ FSV UK 260 464.

Kontakt na autora příspěvku:

Mgr. Jan Podzimek
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Katedra mediálních studií
Smetanovo nábřeží 6
110 01 Praha 1
e-mail: jan.podzimek@fsv.cuni.cz